

Turisme og kulturell appropriasjon, hva skjer med samisk kultur i møtet med turisten?

Arvid Viken

I samarbeid med Camilla Bratland

Bakgrunn i prosjekt som dreier seg om samisk turisme/urfolksturisme

- Arctisen: Sensitiv turisme i Arktis
 - Vekt på turismens bruk av/forhold til urfolkskultur i Arktis
 - Studier av hva som er sensitivt og hva sensitivitet betyr
 - Og hvordan man kan opptre sensitivt

Forskere: Kjell Olsen, Camilla Brattland, Kari Jæger, Arvid Viken, og forskere fra Norden og Canada

Vårt ståsted når det gjelder turismen som kulturpåvirker:

Det er ikke bare en ytre kraft, men også en indre, det er noe vi – også det samiske samfunnet – ønsker, og har utøvd siden 1880-tallet

Kulturell appropriasjon

- Kulturell **appropriasjon**; tilegnelse og eller bruk av andres kultur i f.eks. egen kulturutøvelse eller turisme); symboler, ritualer, former, musikk, etc.
- Kanskje kan man tilføye: mot den andre kulturens vilje eller godkjenning
- Tilegnelsen er alt fra ubevisst bruk av andre kultur (-elementer) til tyveri fra andre kultur
- Begrepet brukes mest i negativ betydning
- Appropriasjon skjer ikke bare i kulturfeltet – debatter knyttet til:
 - bruk av landområder, beiter, etablering av statsgrunn,
 - i forvaltningspraksis, f. eks. av verneområder (hvor samisk praksis og kultur forties, eller tilsidesettes)

Debatten om kulturell appropriasjon

Kulturell appropriasjon litt mer systematisk

- Tilegne seg objekter fra en annen kultur, «British Museum»-modellen (hodeskaller fra samer i Oslo og København)
- Lage kunst eller kulturuttrykk gjennom å framstille noe fra en annen kultur hvor kulturannerledesheten framheves
 - foto, maleri av samer (jf. Canada)
 - karikering av samer (NRK, Honningsvågrevyen)
- Kopiere innholdet i kulturen
 - kniver, lavvu, joik, håndtverkskopier, klær (Spook)

Kva skjer med kulturen i møte med turismen?

- Vises fram, gjøres kjent, når nye markeder (eksponering)
- Bevaring av tradisjoner (konservering)
- Fornyes (innovasjon)
- Tilpasses et globalt marked (adapsjon)

Kva skjer med kulturen i møte med turismen?

- Endres og tilpasses turismeformatet
- Estetiseres, får en forseggjort utforming
- Kommersialiseres og kommodifiseres
 - vare i et marked, vurderes etter markedsverdi
- Eksotiseres (– + eller -)?
- Vulgariseres, «turistjunk»
- Kulturen stereotypiseres
- Kulturen andregjøres, ulikheter overdrives

Kulturell appropriasjon innen turismen

- Selge gjenstander som er miniatyrer av samer, dukker etc. som suvenirer
- Kopier av produkter fra samisk kultur; kopper, kniver, kaffeposer, skinn, stjerneluer, etc.
- Kle seg ut som samisk uten å være det
- Guiders fortellinger om og fra samisk kultur, ikke noe krav til fortellerne eller guidene
- Joik, turistjoik, gjøres nok også av ikke-samer
- Overtakelse av arealer (Nordkapp)

Det er mye som kan sies og gjøres overfor en annen kultur, uten at det nødvendigvis er kulturell appropriasjon

- Etterrettelige presentasjoner og fortellinger
- Eksotisering, gjøres av kulturene sjøl? Men særlig innen turismen
- Nedsnakking, hets, samehets (over alt)
- Humor, vitsing, revyer (Nordkapprevyen)
- Ironisering (se f. eks. Tore Sagen, etter samenes nasjonaldag i fjor)

Appropriasjon er altså tilegne seg (elementer fra) andres kultur i egen kulturutfoldelse, MEN:

- Er ikke det måten kulturer utvikles på, at vi lærer fra, etteraper andre?
- Sosialisering – oppvekst – dreier seg om å lære av andre, å tilegne seg andres «kultur»
- Kulturer utvikles i dialog med andre kulturer
- Hardangerbunaden, folkedansen, kofta, er formet i kulturmøter
- Hybridisering, creolisering, transkulturasjon, kulturell heterogenitet
- I musikk, er det å ta fra andre sjangre, andres folkemusikk, nyskaping
- Og i forskning.....

Hva er utfordringene

- At det er gradsforskjeller
- At det er mange grensetilfeller
- Ulike meninger
- Det skjer endringer over tid, grensene flyttes
- Ex: Dukke kan være støtende for noen, nøytralt for andre

Hvem skal bestemme? Hvordan kontrollere?

Eksempel på gradsforskjeller

Støtende	Nøytralt	Positivt
<ul style="list-style-type: none">• Kofte brukt av andre• Tullejoik• Tromme	<ul style="list-style-type: none">• Kniver• Samedukker• Produkter av reinhorn	<ul style="list-style-type: none">• Joik• Musikk

Eksempler fra vårt feltarbeide I

- Turister og turismebedrifter som tar seg til rette i reinbeiteområder -
 - appropriasjon av naturområder
 - Nordkapp, samene ekskludert siden 1927
- Kofter på veggen i restaurant i Karasjok
 - appropriasjon av kofter, ikke veggpynt, provoserende
- Norske gullsmeder som produserer sølvsmykker
 - påstår ikke at de er samer, lager produkter som brukes
- Norsk vever av skallebånd i Kåfjord
 - ikke fullt ut akseptert som duodjiprodusent
 - produktene brukes

Eksempler fra feltarbeidet, fortsettelse II

En reindriver som driver turisme i et annet distrikt enn sitt eget

- kanskje ikke appropriasjon?

En turismeaktør som etter sesongslutt måtte rive stasjonen sin (lavvu) fordi permanent telting ikke er lov i følge friluftslova (kommunen passer på det, kommunal appriasjon?)

Tenkt eksempel: En turismeaktør som tilbyr reinkjøring, som bruker utenlandske guider – er det greit?

Fra feltarbeidet, fortsettelse III

Souvenirbutikker med god blanding av smått og stort, ekte og uekte

- Stjernelua, er det «lov» å selge den, og hvilken?
- Form, design, materiale, sted, produsent, produksjonsmåte

Hva er best; turister iført fake eller ekte stjernelue? Kan vi hindre at de bruker den?

Feltarbeid, IV

- Souvenirbutikker med vindusutstillinger;
 - Blander kofter fra ulike steder, og
manns- og kvinnekofter
- Turismeaktør som spiller på det spirituelle, og på myter fra samisk kultur – er det noe galt i det?
- Turismeaktører som er bekymret for ikke å være gode nok samer – offer for reindriftssamisk eller «Indre Finnmarks kulturappropriasjon av det samiske»
- Turismeaktører som demonstrerer manglende kulturinnsikt gjennom måten det drives på – dette kan tendere mot det vulgære

Hva er problemet?

I mange tilfeller ikke et problem

Når det blir mye av kommersielt og turistisk, en utvannet kultur. Turismen bidrar til å gi slikt inntrykk der av kulturen

Turistpresentasjonene skaper holdninger til urfolkskulturer – som annerledes, som mindre moderne, som et problem, osv.

Turismen bidrar til fornorskningsprosesser, assimileringprosesser, koloniseringsprosesser, prosesser som minner om det en kaller «settler colonialism» i Canada, snikende marginalisering av urfolk

Og: når noen føler seg tråkket på, så er det et problem

MADE IN CHINA? For meg blir samedukkene fra Kina et symbol på majoritetsbefolkningens syn på det samiske: Fint og flott når man kan tjene penger på det, problematisk når man faktisk må respektere og prioritere den samiske befolkningen, skriver Sandra Mårjá West. NB: Dukkene på dette bildet selges på en suvenirbutikk i Tromsø, men det er uvisst i hvilket land de er produsert. Foto: Eskil Mehren

En hundrings for kulturen din

Samisk kultur får større anerkjennelse og oppmerksomhet både nasjonalt og i landsdelen. Kommersielle krefter har begynt å oppdage hvor salgbart samisk kultur er, og nå er vi på billigsalg.

Sandra West

FESTIVALSJEF / RIDDU RIBÐU

KRONIKK

5. FEBRUAR 2019

DEL PÅ FACEBOOK

DEL PÅ TWITTER

231

Appropriasjon i ulike maktrelasjoner

- Problemet med bruk av samiske kulturelementer i turistisk sammenheng, er at samene ikke rår over bruken
- Og når det skjer ofte og overalt, får mange følelse av at det er et tyveri, noen ganger overgrep
- Det er en frykt for at kulturen viskes ut og i et kommersielt nettverk av turisme, media og populærkultur.

Heidegger, Hegel, Ricoeur har skrevet om appropriasjon, og Elle Mari Dunfjell Oskal, Arvid Viken etc.

Til slutt: Forskning som kulturell appropriasjon

- Forskerne deltar i diskursene om ulike temaer (også samisk kultur)
- Man finner igjen forskernes presentasjoner i folks oppfatninger av egen kultur
- Og forskere skaper seg karrierer gjennom å forske på f.eks. samer (uten å nevne navn)

A large herd of reindeer is gathered around a pond in a wetland area. The reindeer are of various colors, including white, grey, and brown. They are standing in the shallow water and on the surrounding mossy ground. The scene is captured in a wide-angle shot, showing the vastness of the herd and the natural environment.

Takk for meg